

Az ágyúgolyó

írta: Kovács Ágnes (2012)

- Tudod, mit ennék szívesen, Pista? – kérdezte széles vigyorral az út mentén a fűben fekvő.
- Micsodát? – mosolygott vissza a Pistának nevezett. Ő nem feküdhette le, mert utána nehezebben kászálódott volna fel, ugyanis falábon járt. A jobb lábát térdtől lefelé levágták.

- Az édesanyám tyúkhúslevesét. Tudod, az nagyon finom, nem? Te is kóstoltad már.

- Persze. Mindig végigjárta vele a falut, ha valaki beteg volt.

- Minden vasárnap azt ettünk, mindig azt főzött. Szerintem, ha meglát minket, azonnal nekilát.

- Urak, urak! – hallatszott az izgatott, női kiáltás a hátuk mögül. Pista megfordult, a másik viszont csak megemelte a vállait, és bámult a feléjük siető nőre, mint egy kisgyerek. Nem is voltak olyan idősek, alig lépték át a húszéves kort. Az asszony sebtében tárta ki a háza kapuját, majd lépett melléjük. – Láttam Józsi bácsi szekerét, hamarosan elindul Szentmiklósrá. – Kérdő tekintetét végigvitte kettőjükön, majd balra és jobbra is pillantott. – Csak maguk maradtak? Hát a többiek?

- A többiek szombathelyiek, oda meg már tegnap ment valaki.

- Értem – bólintott együttérzően a fiatalasszony, majd amikor meglátta, hogy az öregember szekere befordul a földúton, elbúcsúzott tőlük, és visszaszaladt a házba.

- El tudod ezt hinni, Pista? – kérdezte a férfi. – Mindjárt otthon leszünk! De jó, hogy el tudtak vinni bennünket Sárvárra! Pápáról aztán sose jutottunk volna haza!

Pista helyeslően bólintott, majd odanyújtotta a jobb kezét társának, hogy az belekapaszkodhasson. Neki a bal karja hiányzott a könyökétől lefelé. Sikerült úgy felállnia, hogy társát nem rántotta magával.

Az öregember, akit mindenki csak Józsi bácsinak nevezett, megállt mellettük és kalapot emelt.

- Tiszteletem a szentmiklósi hősöknek. – Kalapját visszatette, majd lekászálódott a rozoga szekérről, amelyet két hozzá hasonlóan koros ló húzott. – Én Kalapos József vagyok.

- Sárvári István – mutatkozott be Pista, majd átadta a csomagját az öregnek, mert az érelyesen nyújtogatta felé a kezét.

- Ej, micsoda nehéz ez a táska! Mit cipel benne, fiatalúr? Téglát?

- Majdnem – felelte szűkszavúan a kérdező, de a szája széle pimaszul felkunkorodott.

- Én Horváth János lennék – vigyorodott el a másik férfi, mikor Józsi bácsi feléje is kezét nyújtott. Ő is átadta a csomagját, amit lényegesen könnyebben tudott felrakni a bezsákolt búza tetejére.

- Tessék csak! – mutatott Józsi bácsi a szekér felé. János tartotta az egy kezét, hogy segítsen Pistának felmászni, de amikor sikerült fellépnie, a falába levált és a porba zuhant.

- Fenébe... - morgolódott János. – Ez egy vacak! Már nyolcszor leesett, mióta úton vagyunk.

- Hagyd csak, Jani! Nem érdemes idegeskedni miatta – nyugtatgatta István, és elvette a falábat, amely így, hogy nem volt rajta, csak egy egyszerű botnak tűnt. Még azelőtt kapta, hogy elszállították őket Eszékről. Csak ideiglenes viseletre kapta, annyira nem tartott jól, és

egy év hosszú idő. A faláb már megkopott, még csak nem is erős anyagból faragták. – Majd otthon megkérek valakit, hogy csináljon nekem egy jobbat.

- Pista, kapsz te százat is, hidd el! – János mosolyogva huppant le barátja mellé és lustán elnyújtózott a padon. Egy hetyke mozdulattal félresöpörte az arcából világosbarna haját és elmélázva bámulta a gyorsan úszó felhőket.

- No és? Honnan gyűnnek? – érdeklődött az öreg, majd odacsapott a lovaknak. A kocsi pedig zötykölődve megindult.

- Utoljára Jánosházán állt meg egy kereskedő, ott aztán egy hétig lebzseltünk. De nem volt baj, mert Teri néni csinálja a legjobb rétest a világon! – mesélte átszellemülten Jani. – Ez az egy hét volt eddig a legkevesebb. A csata után nagy volt a zűrzavar, tudja. Hónapokat töltöttünk egy-egy faluban vagy városban, mire errefelé indult valaki.

- De a fő, hogy vége, nem igaz?

- Igen.

- No, aztán a többi szentmiklósi?

- Eszékre csak minket vittek. A szalánkeméni csatában jól megjártuk, nem igaz, Pista? – bökte oldalba barátját az ép kezével, míg a bal csonkot felmutatta. – Ott elláttak minket, aztán mehettünk a magunk útján csapatostul szekerekre kéredzkedni. A többiek talán más útvonalon jutnak haza, másfelől, tudja.

- Szalánkemén? – hökkent meg az öreg, majd csodálkozva nézett végig a kettősön. – Nohát! Micsoda embereket szállítok én, ej! Akkor bizony, szereztek maguk dicsőséget a falunak!

- Meglehet – vigyorgott Jani és újra felsóhajtott, már csak megszokásból is.

- Akkor jobb, ha sietünk, nem igaz? Várják magukat haza! Barnabás, Anna, no, most már induljatok meg! – csapott oda a lovaknak, mire a két állat gyorsabb tempóra váltott.

Jani és az öreg az út hátralévő részében jól elbeszélgetett még a patadobogás és a kerék zörgése ellenére is. István csak elmélázva nézte a tájat és szinte beszívta a látványt. Hiányzott már neki az otthon. A családjá, az otthoni koszt, ahogyan Jani is mondta, a régi élete. Persze azt is nagyon jól tudta, hogy hadirokkantként sokkal jobban kell vigyáznia magára. Az úton hazafelé egyszer a fából készült lába belesüllyedt a sárba. Nem tudott lehajolni érte. Az őket kísérő kislegénynek kellett a sárból kihúznia.

Mivel már kora hajnalban elindultak, és Józsi bácsi rendesen meghajtotta a két öreg párát, hamar elérték a falu határát. Messziről látszott, hogy néhányan még a földeken dolgoznak, ezért Jani vidám kurjantást küldött feléjük.

- Gyula! Gyula! – Rejtély, hogyan ismerte fel régi barátját ilyen távolságból, főleg ennyi év után, de megtörtént. Az említett, most már felnőtt korba lépett ifjú abbahagyta a szántást és homlokát törölve fordult a szekér felé. – Hát megjöttünk! Hazajöttünk!

- Jani?!

A többi ember is boldogan kiáltott nekik, majd szaladtak is feléjük. Egy fiatalabb fiú előre rohant a hírrel, hogy a két hős hazajött a törökkel vívott háborúból. Egyre többen futottak ki az útra a szekér elé, s vidáman integettek és kurjongattak a jövevények láttán. Józsi bácsi is egy kicsit magáénak érezte az ünneplést, hiszen ő hozta haza Szentmiklós fiait. Sőt még a két ló is peckesebben járt, mint reggel.

- Szent ég, eressz ki, Pista! – kérte Jani, és szinte átmászott társán, hogy lejuthasson a szekérről. Nem akarta megvárni, míg a féllábú lekászálódik valahogy. Szinte esve ért földet,

de nem bánta. - Hát megjöttünk! – kurjantott újra, és magához ölelte a tömegből kiváló asszonyt, az édesanyját.

- Janikám! – sírta az asszony, majd egyre több kéz veregette meg a fiatal férfi vállát. Barátok, ismerősök, a testvérei és az apja is.

Pista hátranyúlt Jani csomagjáért, és leadta az öccsének, amikor ellépdeltek mellette.

- És magát hova vihetem? – tudakolta kedvesen az öreg.

- Oda, kérem! – mutatott az elágazásra, majd előre is húzta a csomagját. Így hirtelen ő maga is nehezebbnek érezte a táskát, mert elszokott a súlyától, de nem számított. Mikor megérkeztek a sarokhoz, sokan odagyültek a szekér mellé, és amikor meglátták, hogy egyik lába hiányzik, sajnálkozó arccal siettek a segítségére, hogy lemászhatson.

- Engedjétek át! – morogta valaki a tömegből, majd megjelent a lökdösődő arca pontosan Istvánéval egyvonalban. – Öcsi! – rikkantotta a férfi, majd csigolyaropogató ölelésben részesítette a testvérét. – Féltünk ám, hogy ott maradtál! De még mennyire, hogy féltünk!

- Hazajöttem – mondta Pista szinte hitetlenkedve. Egyszerűen maga sem hitte el, hogy ott állhat az utcájában, a bátyja szorongatásában. Három éven át szolgált a császári seregben, egy évet pedig szekereken hánykolódva töltött, mire elhozták idáig. Sokáig maga is reménytelennek hitte a hazatértét, mert fél lába odalett, mikor egy török ágyúgolyó eltalálta.

- Pista, gyere el te is! – ordított oda valahonnan Jani. – A mama megcsinálja a híres húslevesét. Hozd az egész pereputtyodat. Ünnepeünk.

- Ami néni húslevese? – kapta szaván Pista bátyja, majd szélesen elvigyorodott. – Muszáj elmennünk.

- Persze! – intett vissza Pista, aztán a bátyjával együtt elindultak a házuk felé. – Andris, hol vannak a többiek?

- Apa és anya is itt vannak valahol az utcában, Ilus pedig nincs a faluban.

- Hát hol van?

- Férjhez adták egy kapuvári emberhez.

- Kapuvárihoz? Hogyan? Mikor? – értetlenkedett Pista, és mohón kapott minden hír után. Négy év hosszú idő, és ő mindent a lehető leggyorsabban pótolni akart.

István le sem tagadhatta volna, hogy András öccse. Ugyanaz a világos szem és haj. Persze Andris sokkal idősebb volt nála, és már bajuszt is növesztett, de még mindig szembetűnő volt a hasonlóságuk.

- Pista, mi az ördögöt cipelsz ebben a táskában? – kérdezte a bátyja, és párszor megigazgatta a vállán a pántot, mert szörnyen kényelmetlen volt neki.

- No, igen – nevetett sejtelmesen Pista, majd mikor meglátta a szüleit az emberek között, sebtében elszakadt testvérétől, és ingatag falában bicegve futott feléjük. Azok egyszerre pillantották meg, majd ölelték magukhoz fiúkat.

Nem sokkal később már a falu apraja-nagyja bent ült a kocsmában vagy annak udvarán és várta, hogy a két hős elmesélje, mi minden történt. Jani kint volt az udvaron, és vágyakozó szemekkel nézte, ahogy az anyja a szomszéd kertben vágja a tyúkokat a leveséhez. Pistát viszont bevitte az apja, igyon, amennyi beléje fér. De a legényt jobban érdekelte, hogy megmutathassa a táskája tartalmát. Persze, mikor előhúzta az ugyan kicsi, de nehéz ágyúgolyót, teljesen megdöbbenek.

- Ezt cipelted ennyi ideig? – kérdezte értetlenül Andris, majd hangos nevetésben tört ki.

- Igen – bólintott Pista.

A golyót még Szalánkeménben találta, mikor a katonák összegyűjtötték a törmeléket és az elhullott fegyvereket. Elhozhatta, mert a seregnek nincs szüksége török ágyúgolyóra. Nem illenek az ágyúkba. De nekik még hasznos lehet.

- Igazad van, fiam – helyeselt az apja, majd kifújta a pipája füstjét. – Ezt a háborúból hoztad! Megannyi magyar vére száradhat rajta. Ezt meg kell őriznünk, hogy emlékezzenek az emberek, mennyit szenvedtek a fiaink.

- Hozzátok a templomba! – szólalt meg a pap, aki az egyik asztalnál üldögélt a borát iszogatva.

- Megáldanám, aztán ott el is helyezhetnénk! Végre összegyűlt egy kis pénz, hogy felújítsuk a templomot. Kerítenénk ennek is helyet.

- Ott biztonságban lenne – gondolkodott el Pista.

A pap felhörpintette a borát, majd odament a Sárvári család asztalához.

- Holnap hozzátok el, aztán megszenteljük! A felújítás után elhelyezheted például a harangtoronyban.

- Rendben – bólintott Pista vidáman, és megpaskolta az ágyúgolyót. Hirtelen nagy büszkeséget érzett, amiért minden nehézséget leküzdve elcipelte ilyen messzire.

A golyó Sárvári István hazajövele után, 1692. augusztus 19-én került a szentmiklósi templom tetejére, ugyanis ez az ágyúgolyó alkotja a vaskereszt gombját. Hogy emlékét még jobban megőrizték, feliratot véstek rá. Ez áll rajta még ma is: „Nodus hic e pugna felici quam miles christiano-caesareus contra Vezirium triumphavit Turcicum e tentorio ejus anno 1691 die 19. Augusti Hungariam obtentus eadem die anni 1692 culmen hoc attigit.” Magyar fordításban: Ez a gomb – csomó – a szerencsés csatából, amelyet a keresztény császári katona a török vezér ellen nyert, az ő táborából 1691. augusztus 19-én Magyarországra hozva, ugyanazon a napon 1692-ben került ide a tetőre.